

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 25 Juni 1891 (Staatsblad N°. 124.)

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Insendingen, die later dan Donderdag v. m. middags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 13 Mei 1906. N°. 1480.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f. 1.20, voor België per jaar f. 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland per jaar f. 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f. —.10. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels f. 1.20, voor elken regel meer f. —.20. Aanvragen en vermelding van liefdegaven f. —.12 per regel.

Van de tien geboden.

CI.

HET ACHTSTE GEBOD.

II.

Niemand kan twee heeren dienen; want of hij zal den eenen haten en den anderen liefhebben, of hij zal den eenen aanhangen en den anderen verachten; gij kunt niet God dienen en den Mammon. Matth. 6: 24.

Nu in onzen tijd de vraag naar het zedelijk recht van den eigendom aan de orde is gesteld, is het voor ons christenen van uiterst belang te weten, hoe de Heere Jezus zich daaromtrent heeft uitgesproken.

Dat Jezus daaromtrent uitspraken gedaan heeft, zou, ook al wisten wij het niet uit het Nieuwe Testament, reeds te vermoeden zijn uit wat wij, zoo daaruit, als uit andere bronnen weten van de sociale of maatschappelijke verhoudingen zijner omgeving.

Het is toch nu uit het Nieuwe Testament en van elders bekend, dat de verhoudingen in het Israël waaronder Jezus verkeerde, niet de meest gewenschte waren.

Het Oude Testament gebruikt op drie plaatsen voor een volkstoestand van ongestoorden vrede, van overvloed en voorspoed, de tekenachtige uitdrukking, „ieder zit onder zijn wijnstok en onder zijn vijgeboom“.

Zulk een tijd had Israël eens gekend onder de regering van koning Salomo. Toen zaten Judea en Israëlieten onbezorgd, ieder onder zijn wijnstok en vijgeboom (1 Kon. 4: 25). En van zulk een tijd hadden ook de profeten Maleachi (h. 4: 4) en Zacharia (h. 3: 10) geprofeteerd. Maar zulk een tijd was het, toen Jezus onder zijn volk optrad, niet.

Ook de toenmalige Israëlitische maatschappij vertoonde niet alleen een scherpe tegenstelling tusschen rijken en armen, maar boven dit alles was tusschen velen hunner, een groote kloof, door gemis aan verteedering des harten eenzijdig, door verbitte-ning des harten anderszids, in stand gehouden.

De gelijkenis van „den rijken man en den armen Lazarus“ is uit het sociale leven dat de Heere voor zich zag, gegrepen.

De toestanden moegen in Galilea al iets beter zijn geweest dan in Judea, dan met name in Jeruzalem, maar de Evangelien bieden ons, zoowel wat de hoofdstad als wat het land betreft, allerminst de voorstelling van een maatschappij waarin, voor ieder harer leden de bede van Agur was verhoord: armoede of rijkdom geef mij niet; voed mij met het brood mijns bescheiden deels (Spr. 30: 9).

Ook deze maatschappij toch had haar breede geleiden van bezitloze proletariërs.

Van zwoegende arbeiders, die van den eenen dag op den anderen dag levend, bezorgd zijn voor den dag van morgen, want als dan niemand ze huurt, zijn ze werkeloozen, staan ze ledig op de markt (Matt. 20: 3 en 7), hebben zij niet om te kleeden en te voeden de hunnen en zich zelf; van verziekte armen zooals Lazarus, en van verminkte zooals Bar-Timeus, die zelfs niet bij machte zijn om te arbeiden en voor wie niet veel anders overschoot dan bedelaars te worden; van berooiden doordat zij hun betrekking kwijt raakten, die geen handenarbeid zelfs verstaan en voor te bedelen zich schamen. (Lukas 16: 3).

Zij heeft een minderheid van zeer rijke menschen, onder wie er zijn, gekleed met purper en zeer fijn lijnwad, levende allen dag vroolijk en prachtig (Lukas 16: 19) maar, vergetende weldadigheid te oefenen aan de misdeelden, aanwakkerend den klas-sensstrijd; onder wie er zijn, die als de rijke tollenaar Zachäus, geven de helft van hun goederen aan de armen (Luk. 19: 8).

En eindelijk deze Israëlitische maatschappij heeft ook haar middenstand. De stand, die het midden houdt tusschen de proletariërs, die niets hebben dan hun „proles“, hun „kroost“, en tusschen de zeer rijken, die menschen van groot bezit. En ook in deze maatschappij was de positie van den middenstand, van landbouwers en visschers, kooplieden en winke-liers, niet altijd onbezorgd. Men vergeet toch niet, dat, om iets te noemen, door de Israëlitische burgerij een dreefoudig belasting moest opgebracht, en wel voor den Keizer, den Landvorst en den Tempel. En dat met name de rijksbelasting hoog was blijkt uit een bericht van den roemschen geschiedschrijver Tacitus (± 117 n. Chr.), dat „Syrie en Judea door lasten verzwakt, vermindering van tribuut vroegen“.

Zeker, ook de proletarier, maar hij niet

alleen, kende in Israël de zorgen voor den „broodkorf“, en niet uitsluitend in de kringen der arbeiders vroeg men vaak bezorgd: Wat zullen wij eten? of wat zullen wij drinken? of waarmee zullen wij ons kleeden (Matth. 6: 31).

Voegen wij hier nog aan toe, dat de Farizeen, welke op religieus gebied de leid-lijden des volks waren, den dienst van God hadden gemaakt niet alleen tot een last zwaar om te dragen, maar ook tot een dienst die veel tijd en geld kostte. Om toch zoo, als de wettische vroomheid het eischte, op de hoogte te wezen van de inzettingen; zoo te vasten en te bidden, aalmoezen en tienden te geven; zoo zich niet te verontreinigen door de aanraking met heidenen, moest men ruim over tijd en geld kunnen beschikken.

Voor een arm mensch, voor een kleinen burger was metterdaad het juk te hard en de last te zwaar. En toch, zonder dezen last op zich te nemen, en onder dit juk zich te krommen, en zonder uit de werken der Wet gerechtvaardigd te worden, kon volgens deze leeraars in Israël, 'n mensch geen goede verwachting voor de eeuwigheid hebben.

Daar waren onder de kleine lieden, die het beproefden.

Ernstige, vrome zielen. Er waren arbeiders, die midden in hun werk ophielden om het voorgeschreven gebod te doen op den muur of den boom waar zij juist bezig waren.

Maar wat gaf het? Ook zoo was men nog geen vrome in Israël.

Als de man bezig was aan het metselen van een huis of het snoeien van een boom voor een heiden, had hij zich reeds veront-reinigd.

En hoe kon een kramer, een winke-lier zich van verontreiniging, door aan-raking met heidenen vrij houden.

De meesten gaven de hoop dan ook maar op. Dat was de groote menigte der armen, der sociaal misdeelden, der kleine burgers. Dat was de menigte van welke de Farizeen scholden: deze schare, die de Wet niet weet, is vervloekt (Joh. 7: 49).

De schare der als trek- en pakdiëren, onder het harde juk en den zwaren last der sociale nooden — voor het dagelijksch brood; onder het harde juk en den zwaren last van de wettische vroomheid — voor hun zaligheid, zwoegende tobbers.

De schare der vermoeiden en belasten. Der zelfs met 'n wissel op de eeuwigheid niet getroosten.

Want zij wisten dat men hier op aarde vroom moest zijn geweest als een Farizeer, om na zijn sterven door de engelen gedragen te worden in den schoot van Abraham.

Maar om zoo „vroom“ te zijn, moest men over tijd en geld kunnen beschikken.

Het zou op zijn minst bevreemdend zijn geweest, indien Jezus, te midden van deze sociale omgeving, zich niet had uitgesproken over het stoffelijk goed, over den eigendom.

Metterdaad heeft hij dit dan ook gedaan, gelijk wij weten uit de Evangelien, met name uit het Evangelie van Lukas.

Vier plaatsen, de hier boven aangehaalde uit Matth. 6: 24, en verder Lukas 16: 9, 11 en 13 waar de Heere ook van den Mammon spreekt, komen daarbij allereerst in aanmerking.

Wij zullen ze in dit artikel nader bezien.

De eerste plaats, die uit Matth. 6: 24, komt voor in de Bergrede; de laatste drie uit Lukas, na de gelijkenis van den onrechtvaardige rentmeester in h. 16: 1—8; een gelij-kenis welke de Heere voor zijne discipelen uitsprak.

De drie plaatsen bij Lukas luiden aldus: En Ik zeg ulieden: maakt uzelf vrien- den uit den onrechtvaardigen Mammon, opdat wanneer u ontbreken zal, zij u mogen ont- vangen in de eeuwige tabernakelen (vs. 9).

Zoo gij dan in den onrechtvaardigen Mammon niet getrouwt zijt geweest, wie zal u het ware vertrouwen! (vs. 11).

En eindelijk vs. 13: Geen huisknecht kan twee heeren dienen; want of hij zal den eenen haten, en den anderen liefhebben; of hij zal den eenen aanhangen, en den anderen verachten; gij kunt God niet dienen en den Mammon.

Blijkens vs. 14 werden deze woorden des Heeren aangehoord ook door de Farizeen, die, zooals Lukas zegt, geldgierig waren.

Mammon of Mammon nu was een in de taal der toenmalige Joden zeer bekend woord, en behalve in de hierboven aangehaalde plaatsen van het Nieuwe Testament komt het dan ook voor in de latere Joodsche literatuur. Het is niet, zoals men wel eens gemeend heeft, de naam van een afgod. Bij eenig nadenken zal men inzien, dat dit ook moeilijk kon. Want indien Mammon

de naam van een afgod, van een heiden- schen god ware geweest, zou het woord van Jezus: „Gij kunt God niet dienen en Mam- mon“, op de toenmalige Joden, op de Farize- en geen den minsten indruk hebben ge- maakt.

De uit Babels ballingschap teuggekeerde Joden toch waren voor goed genezen van de afgoderij.

Althans van de afgoderij in den gangbaren zin dien dit woord heeft.

En een Jood, vooral een Farizeer, wist opperbst, dat men niet tegelijk een dienaar des HEEREN en een afgodendienaar kon zijn.

Het woord Mammon had denzelfden zin als ons „Geld“, en wel in dien ruimeren zin, dien het ook bij ons heeft wanneer wij er mee aanduiden alle bezit, hetzij van roerend of onroerend goed, dat een zekere waarde vertegenwoordigt. Zoo noemen ook wij iemand „een man van geld“, onver- schillig of hij alleen land of huizen, dan wel geld in enger zin, zijn eigendom kan noemen.

En zoo nu had Mammon dus, evenals het Geld, een op zichzelf vrij onschuldigen zin.

Maar dat op zichzelf vrij onschuldige geld nu, dat bezit van aardisch goed, kan den mensch tot een kwaad worden.

In geld zit een macht.

De macht van het geld.

Die veel geld heeft, vermag veel; is vermogend.

En nu kan het gebeuren, dat, gelijk de religieuze mensch vertrouwt op de macht van zijn God en zichzelf stelt in Zijn dienst, zoo ook de geldzuchtige vertrouwt op de macht van het Geld en zich stelt in den dienst van het Geld.

Het Geld wordt dan zijn afgod waarop hij vertrouwt en waarvoor hij leeft als de vrome voor zijn God.

De mensch heeft dan niet meer het Geld, maar het Geld heeft den mensch; in zijn bezit, onder zijn heerschappij.

En zoo was het ook in Israël.

En daarom zeide Jezus 2n in de Berg- rede tot zijn discipelen en tot de Farizeen nadat hij zijn gelijkenis van den „onrecht- vardigen rentmeester“ had uitgesproken: „Gij kunt niet God dienen en den Mammon“. Gij kunt geen knecht des HEEREN en geen knecht van het Geld zijn.

Onze Heidelbergse zegt het zoo goed: Afgoderij is in de plaats des eenigen waren Gods, Die zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, of benevens Hem, iets anders verzin- nen, d. w. z. uitdenken, of hebben, waarop de mensch zijn vertrouwen zet.

Naast God als zijn heer, kan de mensch niet het Geld als zijn heer hebben.

Want God, Die de eerste plaats in uw hart wil hebben, duldt niet, dat gij op die eerste plaats iets nevens Hem stelt.

En dat nu deden metterdaad, al waren zij er zich ook niet altijd helder van bewust, de Farizeen, en met hen velen in Israël.

Zij wilden, zij het dan ook op hun wijze, vrome religieuze menschen zijn; dienaars des HEEREN, dienaars van JEHOVAH, den waren God.

Dit was hun glorie tegenover de heidenen, — de afgodendienaars. Maar geldzuchtig als zij waren, had het Geld, de Mammon, in hun hart een plaats nevens God, en waren zij dus ook dienaars van het Geld, dienaars van Mammon.

En nu ontdekt Jezus ze aan zichzelf.

En nu zegt hij tot deze vromen, dat zij, die de afgodendienaars zoo diep verachten, zelf afgodendienaars zijn.

En hij zegt ze dat dit niet kan.

Dat dit zedelijk onmogelijk is.

„Niemand kan twee heeren dienen; want of hij zal den eenen haten en den anderen liefhebben; of hij zal den eenen aanhangen en den anderen verachten“ (Matth. 6: 24 en Lukas 16: 13).

Zeker, daar zijn knechten, die wel zes en meer heeren kunnen dienen.

Een oppasser, een tafelnacht, doet dat.

Maar zij dienen die zes heeren dan na elkaar; ieder een paar uur.

Ook kan iemand zijn God dienen en zijn aardischen Koning; zijn God en zijn fabrieksheer, zijn patroon, zijn baas.

Maar hij dient die menschen dan, zooals wij bij het vijfde gebod zagen, om God.

Ja, sterker nog, het dienen van, het ge- hoorzamen aan die menschen is dan een dienen van God; omdat het Gode belijft, door hünne hand hem te regeren; omdat God die menschen met gezag over hem bekleed heeft.

Maar wat niet kan is, dat gij twee men- schen tegelijk en in hetzelfde opzicht dient, waarvan de een rechtens uw heer is en de ander niet.

Dit bedoelt Jezus met zijn: niemand kan twee heeren dienen.

Wie dat nochtans beproeft, dien gelukt dat op den duur toch niet.

Want of hij zal den eenen haten en den anderen liefhebben, of hij zal den een aan- hangen en den anderen verachten.

Hij zal zijn wettigen heer gaan haten, als hij den anderen gaat liefhebben, en om- gekeerd; en als gevolg daarvan zal hij dan of maar één aanhangen, zich maar aan één houden, en den anderen van de twee ver- achten.

En zoo ook kunt gij niet God dienen en den Mammon.

Bij Matth. 6: 22 en 23 aan dit woord van: „Niemand kan twee heeren dienen“ vooraf de „gelijkenis van het oog“, van het eenvoudige en het boose oog; een gelijkenis die ook, maar in een gansch ander zinsverband, voorkomt in Lukas 11: 33-36.

Wie tegelijk naar God en naar den Mammon ziet; wiens oogen, „gelijk de oogen der knechten zijn op de hand hunner heeren“ (Ps. 123: 2), tegelijk naar God en naar het Geld zien als zijn heeren, diens oog, diens zielsoog is niet „eenvoudig“, het ziet scheel. En zoo een verderft al meer het oog zijner ziel.

Wanneer nu Jezus zijn hoorders dus ont- dekte aan hun Mammondienst, aan hun afgoderij met het Geld, werden naar Lukas ons bericht de Farizeers die geldgierig, d. i. geldzuchtig waren, boos.

Zij beschimpten hem (Luk. 16: 14).

Er is Genade noodig om niet boos te worden, wanneer men aan zijn zonden ontdekt wordt.

Toch zou men zich vergissen wanneer men de geldzuchtigen in Israël uitsluitend onder de Farizeen, uitsluitend onder de rijken zoekt. Gierig in den zin van begeer- naar Geld, is toch waarlijk niet alleen de vrek, die het genot ten offer brengt aan het bezit, is ook niet de rijke, die er steeds op uit is zijn schatten te vergrooten; maar begeerig naar Geld is ook de arme. En de Mammondienaars waren in Israël waarlijk niet alleen onder de rijken, maar ook onder de armen te zoeken.

Judas, die toch wel niet tot de rijken behoorde, verschachtelde zijn Heiland voor dertig zilverlingen.

Dat bij de sociale toestanden van Israël in Jezus dagen de macht van het Geld, van den Mammon, werd gevoeld was te verstaan, doch wat *sonde* was en wat Jezus daarom bestreed was, dat men van het Geld een afgod maakte; was de Mammondienst.

Dan, gelijk men van alle creatuur een afgod kan maken, en van velen gelijk van de zon, maan en sterren, van menschen en dieren metterdaad gemaakt heeft, zonder dat daarom die creaturen op zichzelf slecht of zondig zijn, zoo is het ook met het aardische goed, met het Geld, met Mammon.

Omdat Jezus veroordeelt den dienst van Mammon, volgt nog niet, dat hij Mammon zelf, dat hij den eigendom op zichzelf zede- lijk veroordeelt.

Toch zijn er nog altijd onder de Christe- nen, die meenen, dat de Heere over Mam- mon over het Geld op zichzelf, over het bezit of den eigendom van aardisch goed, zich in ongunstigen zin zou hebben uitgesproken.

En ook waar zij toegeven, dat dit nog niet volgt uit wat Jezus in Matth. 6: 24 en Lukas 16: 13 van den Mammon-dienst zegt, beroepen zij zich voor hun meening op die twee plaatsen in Lukas 16, waar de Heere spreekt van den onrechtvaardigen Mammon (vs 9 en 11).

Benien wij daarom ook deze twee plaatsen wat nader.

In Lukas 16: 9 zegt de Heere, nadat hij voor zijn discipelen de gelijkenis van den „onrechtvaardigen rentmeester“ had uitge- sproken: En Ik zeg ulieden, maakt uzelf vrien- den uit den onrechtvaardigen Mammon, opdat wanneer u ontbreken zal, zij u mogen ontvangen in de eeuwige tabernakelen.

Wat de Heere hier bedoelt is, dat gelijk de onrechtvaardige rentmeester zich vrien- den gemaakt had, zij het ook op onrechtvaar- dige wijze, uit het goed van zijn heer, alzo ook de zijnen het aardische goed, den Mammon, moesten aanwenden om zich vrienden te maken, maar dan op rechtvaar- dige wijze. Vrienden, die hèn zouden ont- vangen in de eeuwige tabernakelen, wanneer hun zou ontbreken, of wanneer het met het aardische bezit zou ophouden, — gelijk de vrienden van den onrechtvaardigen rent- meester hèn, wanneer hij van zijn rent- meesterschap afgezet zou zijn, naar hij hoopte, zouden ontvangen in hun huizen (vs 4). Sommige uitleggers willen bij deze „vrienden“, die in de eeuwige tabernakelen zullen ontvangen, gedacht hebben aan de engelen, die de geloovigen zich tot vrienden maken door het oefenen van weldadigheid aan de armen, en die hèn eens, gelijk Lazarus van de engelen gedragen werd in Abrahams

schoot (vs 22), zullen opnemen in de eeuwige heerlijkheid. Anderen willen hier gedacht hebben aan de hulpbehoevenden zelf, dien men weldadigheid heeft bewezen. Dan, hoe het zij, voor ons komt het hier aan op wat de Heere bedoelde, dat de zijnen zich die vrienden moesten maken uit den onrecht- vardigen Mammon.

En dan kan hier alleen bedoeld zijn, dat zich, zooals de ervaring leert, aan de ver- werving en het gebruik van den Mammon, het Geld, vaak onrechtvaardig verbindt, iets wat de Heere hier als aan den Mammon zelf verbonden, voorstelt. Maar onmogelijk kan de Heere hier bedoelen dat de Mammon, het Geld, de eigendom op zichzelf, onrecht- vaardig, verwerpt of zondig is; immers wat in zich zelf zondig is, kan Jezus niet hebben aanbevolen tot een goed doel te gebruiken.

Had de Heere den eigendom zedelijk veroordeeld, hij zou de zijnen niet hebben vermaand er een tot in de eeuwigheid reikend gebruik van te maken.

Bezien wij thans de andere plaats, Lukas 16: 11: Zoo gij dan in den onrechtvaar- digen Mammon niet getrouwt zijt geweest, wie zal u het ware vertrouwen?

Tusschen dit vers en het 9e, zooeven door ons besproken, is een innig verband. Het 10e, dat er tusschen ligt: „Die getrouwt is in het minste, die is ook in het groote getrouwt; en die in het minste onrechtvaardig is, die is ook in het groote onrechtvaardig“ spreekt een algemeene waarheid uit. En deze algemeene waarheid vindt nu in vers 11 haar bijzondere toepassing, en wel zoo dat het trouw zijn in „het minste“ hier toegepast wordt op het trouw zijn in den „onrechtvaardigen Mammon“, en het getrouwt zijn in „het groote“ op „het ware“.

In verband nu met vs 9 kan dit getrouwt zijn in den onrechtvaardigen Mammon, en zijn tegenstelling het niet-getrouwt zijn, hier niet anders beteekenen, dan dat men zich uit den onrechtvaardigen Mammon „vrien- den“ maakt, die „ontvangen in de eeuwige tabernakelen“; of dat men dit niet doet. Wie deze trouw mist, deze trouw in het „kleine“, in het aardische goed, die toont naar den algemeenen regel van vs 10, dat hij niet trouw is, en wie zal hèn dan het groote, het ware, het hemelsche goed toe- vertrouwen? De Heere stelt hier alzo in dit 11e vers den onrechtvaardigen Mammon tegenover het ware goed.

Ook hieruit volgt echter niet, dat de Mammon, het Geld, het aardische bezit op zichzelf onrechtvaardig in den zin van zondig zou zijn, want in het aanwenden of gebruiken van iets wat zondig is, kan de Heere geen trouw eischen.

De Mammon, het Geld, met welks ge- bruik vaak onrecht verbonden is, wordt hier als de onrechtvaardige Mammon gesteld tegenover het ware goed, dat niet, als het aardische, zijn bezitters vaak teleurstelt.

En zoo bleek ons dan reeds uit deze vier of drie uitspraken des Heeren over het aardische goed, dat Hij daarin wel heeft gewezen op het onrecht, dat vaak met zijn verwerving of gebruik is verbonden; op de afgoderij die er, als Mammondienst; — door velen mede wordt gepleegd, maar dat hij den eigendom op zichzelf niet heeft veroordeeld.

In ons volgend artikel zullen wij op dit onderwerp nog verder ingaan.

„Met al de heiligen.“

Opdat gij ten volle kondet begrijpen met alle de heiligen, welke de breedte, en lengte, en diepte, en hoogte zij. Eph. 3: 18.

Gij zult, ook in uw hoogste vroomheid en in den drang uwer ziel om nabij God te zijn, den Heere uwen God niet voor uzelf nemen. En toch juist dit is een zondig inkruip- sel, dat, juist uit vrome passie, zoo licht begaan wordt.

In het „Onze Vader“ staat een meervoud, waar wij, aan eigen aandrift overgelaten, zoo licht een enkelvoud zouden bezingen. Er staat niet: Mijn Vader, maar Onze Vader, die in de hemelen zijn, en dat meervoud; ons, gaat in het „Onze Vader“ ten einde toe door.

Dit bedoelt natuurlijk niet, dat we in onze smeeking niet ook wel het enkelvoud mogen nemen. In het *Eli Lamma Sabachtani* nam Jezus zelf uit Psalm 22 over, en vanzelf kon er bij Jezus van een meervoud in zijn eigen gebeden geen sprake zijn, zoo dikwijls het de Zone Gods was die de gemeenschap met den Vader oefende. Als zoodanig stond Jezus eenig en alleen, in heilig isolement. En al is het nu niet in dien hoogen, eenigen zin, waarin dat bij Jezus het geval was, toch komen er ook bij ons toestanden en zielservaringen voor, die ons isoleren, en waarvan we althans niet weten, dat we ze met anderen gemeen hebben. Dan